

O'ZBEKISTONDA INTERNET PORTALLARI VA ULARDAN FOYDALANISH

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Nematov Xurshid Asliddin o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

Iqtisodiyot fakulteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda internet portallarining shakllanishi, institutsional rivojlanish bosqichlari va ularning davlat boshqaruvi, iqtisodiyot, ta'lim hamda fuqarolik jamiyatidagi funksional o'rni kompleks ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi. Tadqiqotda milliy internet portallarining axborot tarqatish, interaktiv xizmatlar ko'rsatish va raqamli kommunikatsiyani ta'minlashdagi roli statistik ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va amaliy tajriba misolida yoritiladi. Shuningdek, maqolada foydalanuvchilarning internet portallaridan foydalanish madaniyati, raqamli kompetensiyalarning shakllanish darajasi hamda axborot xavfsizligi omillarining ta'siri tizimli ravishda o'rganiladi. Internet portallaridan foydalanish samaradorligini oshirishda davlat siyosati, texnologik infratuzilma va kontent sifatining o'zaro bog'liqligi ilmiy asosda izohlanadi. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda internet portallari raqamli transformatsiya jarayonlarining muhim instituti sifatida namoyon bo'layotganini, ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilish salohiyati yuqori ekanini ko'rsatadi. Maqola xulosalari raqamli jamiyatni rivojlantirish, milliy axborot makonini mustahkamlash va internet portallar faoliyatini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit soʻzlar: Oʻzbekiston internet portallari, raqamli transformatsiya, axborot jamiyati, elektron hukumat, raqamli infratuzilma, internetdan foydalanish madaniyati, axborot xavfsizligi, interaktiv xizmatlar, milliy axborot makoni, raqamli kompetensiyalar.

KIRISH

XXI asrda globallashuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda axborot oqimlarining keskin ortishi sharoitida internet portallari zamonaviy jamiyatning ajralmas institutsional tarkibiy qismiga aylandi. Jahon miqyosida internet portallari axborot almashinuvi, ijtimoiy kommunikatsiya, elektron xizmatlar va bilimlar tarqatishning asosiy platformasi sifatida namoyon boʻlib, davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, iqtisodiy raqobatbardoshlikni taʼminlash hamda fuqarolarning jamiyatdagi faolligini kuchaytirishda muhim omil boʻlib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda yetakchi xorijiy tajribalar shuni koʻrsatmoqdaki, rivojlangan mamlakatlarda internet portallari nafaqat axborot manbai, balki strategik qarorlar qabul qilishni qoʻllab-quvvatlovchi, shaffoflik va ochiqlikni taʼminlovchi raqamli infratuzilmaning asosiy boʻgʻini sifatida faoliyat yuritmoqda. Xususan, elektron hukumat tizimlari, ochiq maʼlumotlar portallari, onlayn taʼlim va raqamli tijorat platformalari dunyo miqyosida ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning yangi modelini shakllantirmoqda. Bunday portallar orqali davlat va jamiyat oʻrtasidagi oʻzaro aloqalarning tezkorligi va samaradorligi oshib, axborotdan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Shu nuqtai nazardan, internet portallari jahon axborot makonida muhim strategik resurs sifatida eʼtirof etilmoqda.

Mazkur global jarayonlar fonida Oʻzbekistonda ham internet portallarini rivojlantirish va ulardan foydalanish masalasi davlat siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylandi. Soʻnggi yillarda respublikada raqamli iqtisodiyotni shakllantirish, davlat xizmatlarini elektronlashtirish va axborot jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan keng koʻlamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayonda milliy internet portallari axborot tarqatish, interaktiv xizmatlar koʻrsatish, fuqarolarning huquqiy va ijtimoiy faolligini oshirishda muhim vositaga aylanib bormoqda. Ayni paytda Oʻzbekistonda davlat organlari, taʼlim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va xususiy sektor tomonidan yaratilgan internet portallari soni ortib, ularning funksional imkoniyatlari bosqichma-

bosqich kengaymoqda. Biroq, internet portallaridan foydalanish samaradorligi, kontent sifati, foydalanuvchilarning raqamli kompetensiyalari hamda axborot xavfsizligini ta'minlash masalalari hanuz dolzarbligicha qolmoqda. Shu bois, O'zbekistonda internet portallarining rivojlanish holatini tizimli tahlil qilish, ularning jahon tajribasi bilan qiyosiy o'rganilishi va foydalanish mexanizmlarini takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqola aynan shu masalalarni yoritishga qaratilgan bo'lib, unda O'zbekistonda internet portallarining shakllanish va rivojlanish jarayonlari, ulardan foydalanish amaliyoti hamda ularning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotdagi o'rni kompleks ilmiy yondashuv asosida tahlil qilinadi.

INTERNET PORTALLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Internet portallari zamonaviy axborot jamiyati sharoitida ko'p funksiyali raqamli platforma sifatida talqin qilinadi. Jahon ilmiy adabiyotlarida ular turli axborot resurslari va elektron xizmatlarni yagona muhitda taqdim etuvchi muhim texnologik hamda ijtimoiy institut sifatida izohlanadi. Xususan, M. Castellsning tarmoq jamiyati nazariyasida internet portallari global axborot oqimlari va ijtimoiy kommunikatsiyani boshqaruvchi asosiy mexanizmlardan biri sifatida ko'rsatib o'tiladi. Ilmiy manbalarda internet portallari asosan axborot-ta'limiy, elektron hukumat va xizmat ko'rsatishga yo'naltirilgan portallarga ajratiladi. Bunday tasniflash BMT va Jahon bankining raqamli rivojlanish bo'yicha tadqiqotlarida ham qo'llanilib, portallar jamiyatning raqamli tayyorgarlik darajasini baholashda muhim indikator sifatida qaraladi. Mazkur tadqiqotda tizimli va qiyosiy tahlil metodlari asos qilib olindi. Ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va rasmiy statistik ma'lumotlar tahliliga tayangan holda internet portallarining nazariy asoslari va ularning amaliy ahamiyati umumlashtirildi. Natijada, internet portallari texnologik vosita bilangina cheklanmay, balki ijtimoiy va boshqaruv jarayonlariga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi muhim institut sifatida ilmiy asosda talqin qilindi.

O'ZBEKISTONDA INTERNET PORTALLARINING RIVOJLANISH HOLATI

O'zbekistonda internet portallarining rivojlanishi mamlakatda olib borilayotgan keng ko'lamli raqamli islohotlarning mantiqiy natijasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Davlat

boshqaruvini modernizatsiya qilish, iqtisodiyotni raqamlashtirish va fuqarolik jamiyati institutlarini mustahkamlash jarayonida internet portallari muhim infratuzilmaviy vosita sifatida shakllandi. Ayniqsa, so‘nggi yillarda qabul qilingan konseptual hujjatlar va strategik dasturlar doirasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish faollashib, bu holat milliy internet portallari soni va ularning funksional imkoniyatlarining kengayishiga olib keldi. Bugungi kunda O‘zbekistonda internet portallarini shartli ravishda davlat boshqaruvi portallari, axborot-ta’limiy va ijtimoiy yo‘naltirilgan portallar hamda tijorat va xizmat ko‘rsatishga ixtisoslashgan platformalarga ajratish mumkin. Davlat portallari doirasida elektron hukumat tizimi muhim o‘rin tutib, ular orqali davlat xizmatlarini masofadan ko‘rsatish, jamoatchilik bilan muloqotni kuchaytirish va boshqaruv jarayonlarida shaffoflikni ta’minlash imkoniyati yaratilmoqda. Axborot-ta’limiy portallar esa bilimlar tarqatish, media makonni rivojlantirish va aholining huquqiy hamda ma’rifiy savodxonligini oshirishga xizmat qilmoqda. Internet portallarining rivojlanish jarayoni hududlar kesimida turlicha namoyon bo‘lib, raqamli infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi bilan bevosita bog‘liqdir. Poytaxt va yirik shaharlarda joylashgan portallar texnik imkoniyatlar, foydalanuvchi dizayni va interaktivlik darajasi bo‘yicha nisbatan yuqori ko‘rsatkichlarga ega bo‘lsa, ayrim hududiy portallarda funksionallik va kontent yangilanishi masalalari muammoli bo‘lib qolmoqda. Bu holat mamlakatda raqamli tengsizlikni kamaytirish va hududlar o‘rtasida axborot texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini muvozanatlashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Jadval: O'zbekistonda internet portallarining rivojlanish holati

Portallar turlari	Portal soni	Hududlar bo'yicha	Faoliyat yo'nalishlari
Davlat portallari	15	40%	Davlat boshqaruvi
Axborot-ta'limiy portallar	25	60%	Axborot va ta'lim
Ijtimoiy portallar	12	35%	Siyosiy-ijtimoiy

Tijorat portallari	23	65%	Tijorat va xizmat
--------------------	----	-----	-------------------

Shuningdek, O‘zbekistonda internet portallaridan foydalanish darajasi aholining raqamli savodxonligi va texnologiyalarga moslashuvchanligi bilan chambarchas bog‘liq. So‘nggi yillarda foydalanuvchilar sonining sezilarli ortishi ijobiy holat sifatida baholansada, portallardan to‘liq va samarali foydalanish ko‘nikmalari barcha qatlamlarda yetarli darajada shakllanmagan. Ayniqsa, interaktiv xizmatlar, ochiq ma’lumotlar va murakkab elektron tizimlardan foydalanishda metodik va tashkiliy qo‘llab-quvvatlashga ehtiyoj saqlanib qolmoqda.

Umuman olganda, O‘zbekistonda internet portallari rivojlanishining hozirgi bosqichi ularning texnologik jihatdan shakllanib borayotganligini, biroq institutsional samaradorlik, kontent sifati va foydalanuvchi tajribasini yanada takomillashtirish zarur ekanini ko‘rsatadi. Ushbu jarayonni chuqur ilmiy tahlil qilish va jahon tajribasi bilan uyg‘unlashtirish mamlakatda raqamli jamiyatni yanada barqaror rivojlantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

INTERNET PORTALLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGI VA MUAMMOLARIGA TANQIDIY YONDASHUV

Internet portallarining real ta’siri ularning mavjudligi bilan emas, balki kundalik amaliy faoliyatda qay darajada ishlatilayotgani bilan belgilanadi. O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ko‘plab internet portallari tashkiliy va texnik jihatdan yaratilgan bo‘lsa-da, ularning funksional imkoniyatlari to‘liq ishga solinmagan. Bu holat portallarni baholashda faqat statistik ko‘rsatkichlarga emas, balki foydalanuvchilarning haqiqiy tajribasiga tayanish zarurligini ko‘rsatadi. Amaliy foydalanish jarayonida asosiy muammo sifatida platformalarning murakkab tuzilishi va foydalanuvchi uchun intuitiv bo‘lmagan interfeyslar ajralib turadi. Natijada, elektron xizmatlar mavjud bo‘lsa-da, ularning muayyan qismi passiv holatda qolmoqda. Ayrim holatlarda foydalanuvchi portaldan ma’lumot olish bilan cheklanib, interaktiv imkoniyatlardan foydalanishga o‘tmaydi, bu esa raqamli xizmatlarning kutilgan ijtimoiy samaradorligini pasaytiradi

Boshqa tomondan, internet portallaridan foydalanishga bo'lgan munosabatda psixologik va institutsional omillar ham muhim rol o'ynaydi. An'anaviy usullarga moyillik, raqamli xizmatlarga nisbatan ehtiyotkorlik va axborot xavfsizligi borasidagi ishonchsizlik ayrim fuqarolarning portallardan faol foydalanishini cheklab qo'ymoqda. Mazkur jarayonda raqamli savodxonlik masalasi texnik ko'nikmadan ko'ra kengroq ijtimoiy madaniyat elementiga aylanmoqda. Shu bilan birga, internet portallarida joylashtirilayotgan axborot mazmunining sifati ham samaradorlikka bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tahliliy yondashuvning yetishmasligi, ma'lumotlarning takrorlanishi yoki rasmiy uslubning haddan tashqari ustunligi foydalanuvchilar faolligini pasaytiruvchi omil bo'lib qolmoqda. Demak, zamonaviy internet portali faqat texnologik platforma emas, balki foydalanuvchi ishonchini shakllantiruvchi va muloqotni rag'batlantiruvchi ijtimoiy makon sifatida qaralishi lozim.

O'zbekistonda internet portallaridan foydalanish samaradorligini oshirish masalasi texnik yangilanish bilangina cheklanmay, balki institutsional yondashuv, foydalanuvchi madaniyati va kontent siyosatini qayta ko'rib chiqishni talab etadi. Aynan shu yondashuvga internet portallarini real ishlovchi va barqaror raqamli mexanizmga aylantirishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda internet portallari nafaqat axborot tarqatish va elektron xizmat ko'rsatishda, balki raqamli jamiyatni rivojlantirishda muhim institut sifatida shakllanmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy portallarning samaradorligi nafaqat texnologik yangilanishlar, balki kontent sifati, foydalanuvchi madaniyati va institutsional qo'llab-quvvatlash bilan chambarchas bog'liq. Shu bois, ularning faoliyatini yanada takomillashtirish uchun bir qator ilmiy-amaliy choralarni ko'rish zarur deb hisoblayman. Birinchidan, foydalanuvchi interfeyslarini soddalashtirish va interaktiv imkoniyatlarni kengaytirish lozim. Bu, ayniqsa, hududiy portallar va kichik foydalanuvchi bazasiga ega platformalar uchun muhim, chunki ko'plab foydalanuvchilar murakkab tizimlar bilan ishlashda qiynalmoqda. Shuningdek, elektron xizmatlarning bir-biri bilan integratsiyasini ta'minlash orqali foydalanuvchi tajribasini yaxshilash

mumkin. Ikkinchidan, axborot xavfsizligini mustahkamlash va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalalariga e'tibor qaratish lozim. Foydalanuvchilarning portallarga bo'lgan ishonchi ularning faol foydalanishiga bevosita ta'sir qiladi. Shu bois, xavfsizlik protokollarini kuchaytirish va ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha aniq metodik yo'riqnomalarni ishlab chiqish muhimdir. Uchinchidan, aholining raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha doimiy ta'lim va ma'rifiy tadbirlarni yo'lga qo'yish lozim. Foydalanuvchilar murakkab elektron xizmatlardan samarali foydalanishni bilsa, portallarning ijtimoiy-iqtisodiy samarasi oshadi. Shu bilan birga, portallarda joylashtiriladigan kontentni tizimli yangilash, tahliliy va interaktiv materiallarni ko'paytirish orqali foydalanuvchi qiziqishini doimiy ushlab turish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, menimcha, ushbu chora-tadbirlarni amalga oshirish O'zbekistonda internet portallarini nafaqat texnologik platforma sifatida, balki foydalanuvchi ishonchi va muloqot mexanizmini shakllantiruvchi ijtimoiy institutga aylantirishga yordam beradi. Bu esa mamlakatda raqamli jamiyatni barqaror rivojlantirish va fuqarolar uchun qulay, samarali raqamli xizmatlar yaratish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Castells, M. The Rise of the Network Society. Oxford: Blackwell, 2010.
2. Tapscott, D., & Williams, A. Wikinomics: How Mass Collaboration Changes Everything. Portfolio, 2006.
3. United Nations E-Government Survey 2022. Digital Government in the Decade of Action. New York: UN, 2022.
4. World Bank. World Development Report 2021: Data for Better Lives. Washington, DC: World Bank, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-maydagi PF-5656-son Farmoni. "Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi".

6. Suyarov A.M. Iqtisodiy fanlarni o'rganishda ma'ruza ning roli: an'anaviy va zamonaviy yondashuvlar. Journal of Economy, Tourism and Service Vol. 4, No. 4, 2025 ISSN:2181-435X.-C. 17-21. O'zbekiston, Samarqand
7. O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi. Milliy axborot-kommunikatsiya portallari to'g'risida hisobot, 2023.
8. Besson, P., & Rowe, F. Strategic Alignment and IT Governance. Journal of Strategic Information Systems, 2020, Vol. 29(1), pp. 101–117.
9. European Commission. Digital Economy and Society Index (DESI) 2023. Brussels: European Union, 2023.